

“TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ
XO‘JALIGINI MEXANIZATSIYALASH
MUHANDISLARI INSTITUTI” MILLIY TADQIQOT
UNIVERSITETI

Mavzu: Kirish. Traktorlar tuzilishi va ishlashi.
Traktorlar va dvigatellar rivojlanish
tarixi. Traktorlarning asosiy qismlari va
kompanovkasi.

Abduroxmonov
Shavkatjon Xasanovich

PhD. Traktorlar va avtomobillar
kafedrası dotsenti

Kirish. Traktorlar tuzilishi va ishlashi. Traktorlar va dvigatellar rivojlanish tarixi. Traktorlarning asosiy qismlari va kompanovkasi. Traktor va kombayn dvigatellari tasnifi va asosiy qismlari

---

Reja

- ❑ **Kirish. Traktor va avtomobillarning vazifasi, tarixi, rivojlanish bosqichlari**
  - ❑ **Traktor va avtomobillar tasnifi (klassifikatsiyasi), asosiy qismlari**
  - ❑ **Avtotraktor dvigatellarining klassifikatsiyasi**
  - ❑ **Dvigatellar bo'yicha asosiy tushuncha va ta'riflar**
-

Traktor va avtomobillar vazifasi

■ Traktor

- G'ildirakli yoki zanjirli o'ziyurar mashina
- Qishloq xo'lagi va boshqa mashinalarni harakatga keltirish uchun

■ Avtomobil

- transport vositasi
  - yuklarni va passajirlarni tashish uchun
-

Traktor, avtomobil va dvigatellar tarixi

1879-yilda malakaviy ma'lumoti bolmagan F.A.Blinov yurish qismi zanjirli bo'lgan mexanik vositaga patent oldi va 1888- yili ushbu vositani tayyorlab, unga bug' mashinasini o'rnatdi.

1889- yil Rossiya traktorsozligining tashkil topgan yili hisoblanadi, chunki shu yili jahonda birinchi bor ikkita bug' dvigateli o'rnatilgan zanjirli traktor tayyorlanib, ommaga namoyish qilingan.

Traktorlar tasnifi

Vazifasiga ko'ra

- Umumiy ishlarni bajaradigan
- Universal chopiq
- Ixtisoslashgan

Uyrish qismi konstruksiyasiga ko'ra

- g'ildirakli
- zanjirli

Traktorlar tipaji

- 10 ta sinf 0,2; 0,6; 0,9; 1,4; 2; 3; 4; 5; 6; 8
-

Traktorlar tasnifi

NEW HOLLAND T-7060

CLAAS ARION-630C

BT-150

CLAAS AXOS-340C

БЕЛАРУС-80X

TT3-80.11

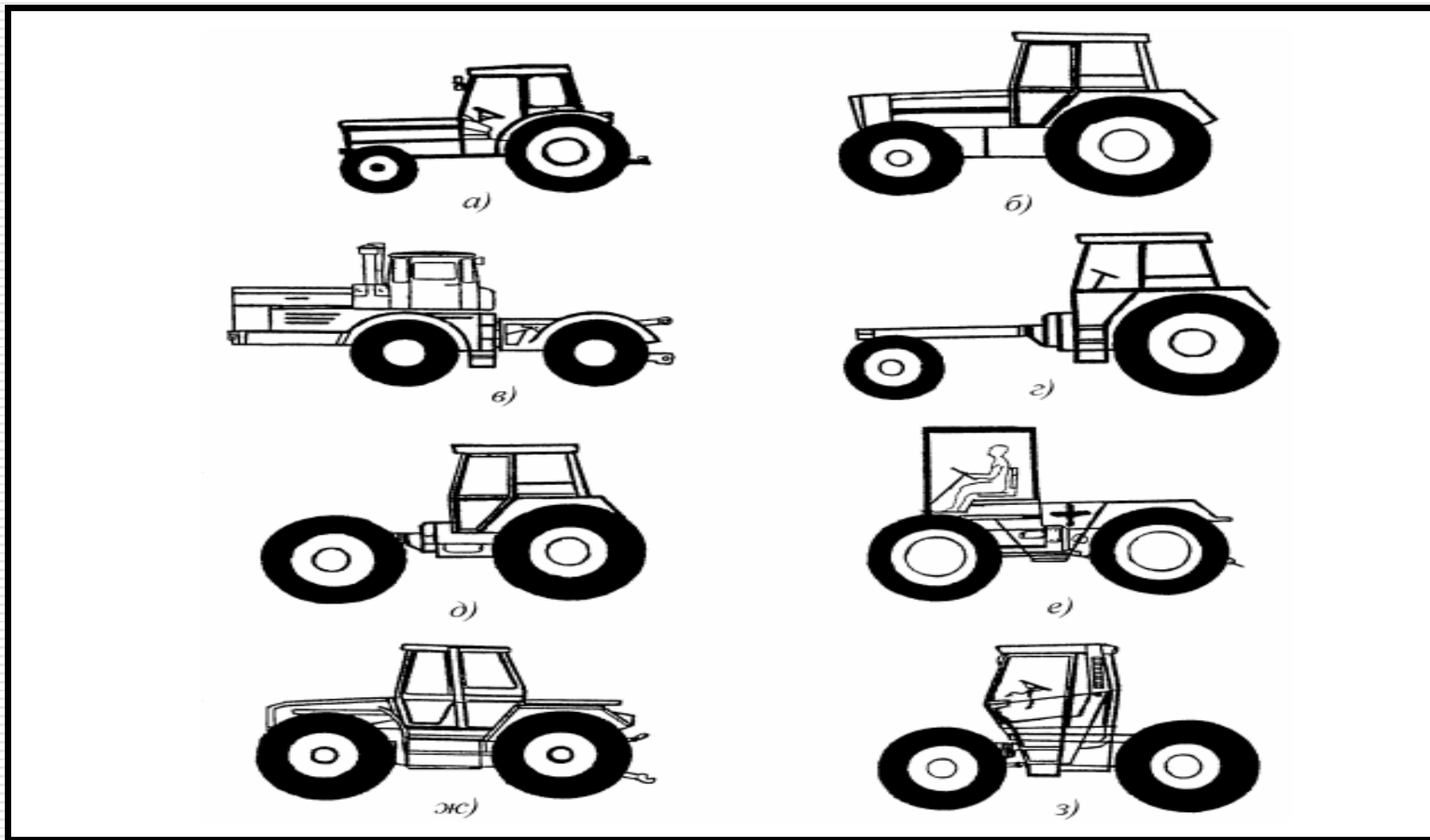
Avtomobillar tasnifi

Vazifasiga ko'ra

- **Passajir tashiydigan**
    - **yengil avtomobillar**
    - **avtobuslar**
  - **Yuk avtomobillari**
  - **Maxsus avtomobillar**
-

Gi'ldirakli qishloq xo'jaligi traktorlarining komponovkasi turlari

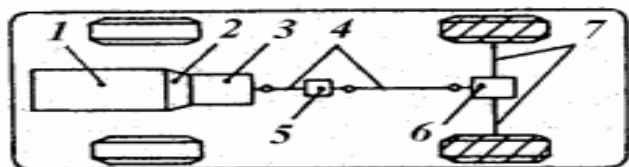

Gi'ldirakli qishloq xo'jaligi traktorlarining komponovkasi turlari:

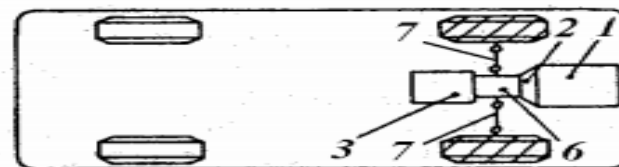
a-klassik; b-klassik qulaylashtirilgan; v-sharnir ramali; g-o'zi yurar shassi traktori; d-erkin ko'rinishga imkon beruvchi traktor; e-o'zi harakatlanuvchi ko'taruvchi traktor; j, z-integral traktorlar.

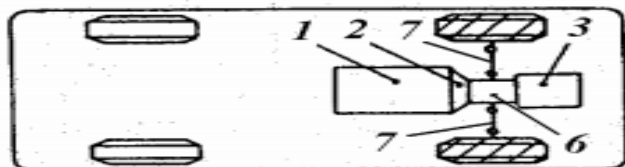
Avtomobillarning komponovkasi sxemalari

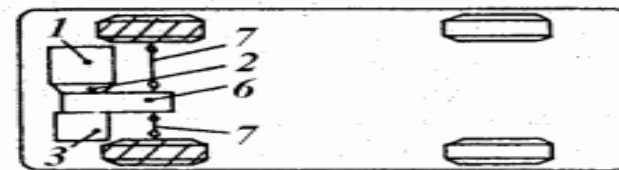
a)

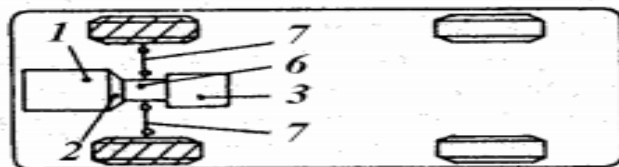
b)

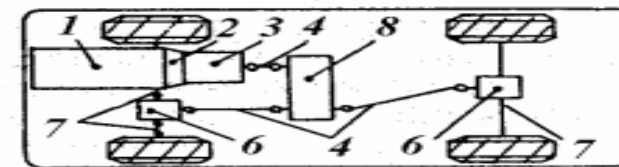
c)

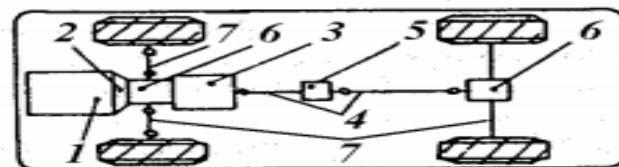
d)

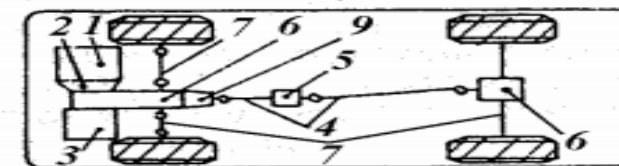
e)

f)

g)

h)

Yengil avtomobillarning komponovkasi sxemalari;

a-klassik; b,v-dvigateli orqada joylashgan dvigateli markazda joylashgan; g, d-oldingi g'ildiragi yetakchi; e, j, z-to'liq uzatmali; 1-dvigatel; 2-ilashish muftasi; 3-uzatmalar qutisi; 4-kardanli uzatma; 5-kardanli uzatma oraliq tayanchi; 6-bosh uzatma; 7-yetakchi g'ildirak uzatmasi 8-taqsimlovchi quti; 9-quvvat olish qutisi

Traktor, avtomobil va kombaynlar dvigatellari tarixi

- ❑ **Dvigatel**
    - ❑ 1860 y. Lenuar
    - ❑ 1876 y. Otto
    - ❑ 1896 y. Dizel
  - ❑ **Traktor**
    - ❑ 1889 y. Blinov
-

Dunyodagi yetakchi kompaniyalar

Dvigatellar bo'yicha

- Kamminz, Perkins

Traktorlar bo'yicha

- Djon Dir, Keys NYU Holland, Massey fergyuson, Klaas, Komatsu

Avtomobillar bo'yicha

- Djenerak motors, Daymler Krayser, Ford, Toyota
-

Traktorning asosiy qismlari

- Dvigatel
- Transmissiya
  - Ilashish muftasi
  - Uzatmalar qutisi
  - Bosh uzatma
  - Differensial
  - Oxirgi uzatma
- Yurish qismi
- Boshqarish mexanizmi
  - Rul boshqarmasi
  - Tormoz mexanizmi
- Ish jixozlari
- Yordamchi jixozlar

Автомобилни асосий қисмлари

- Dvigatel
  - Shassi
    - transmissiya
    - yurish qismi
    - boshqarish mexanizmi
  - Kuzov
-

Avtotraktor dvigatellarining klassifikatsiyasi

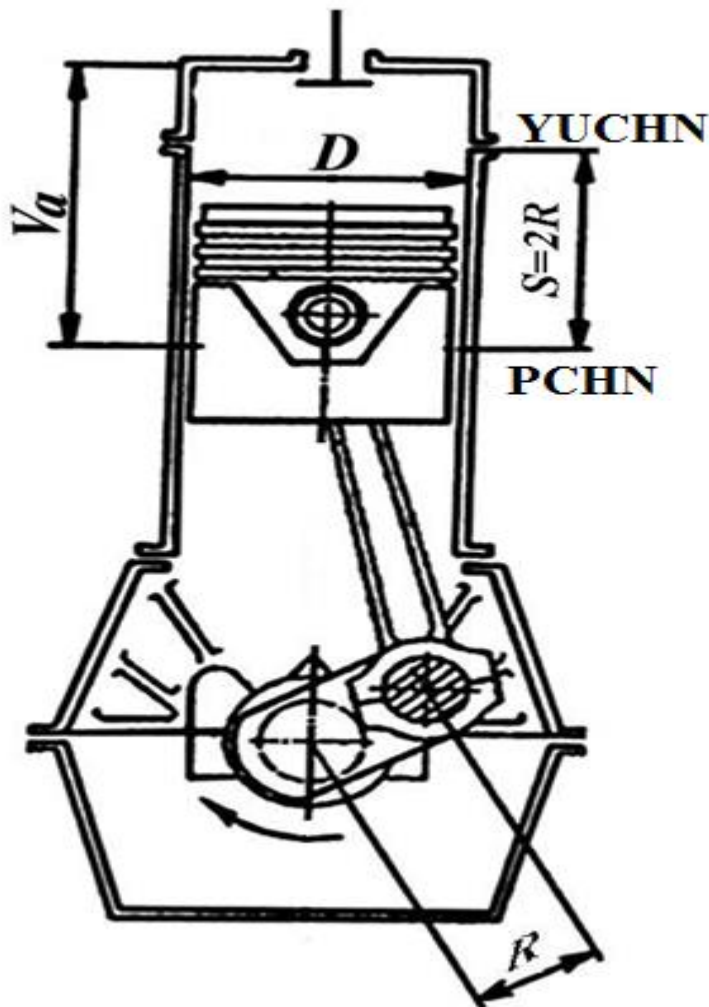

- Dvigatel energiyani biror turini mexanik ishga aylantiruvchi qurilma
  - Traktor avtomobillarda issiqlik dvigatellarining keng tarqalgan turi porshenli ichki yonuv dvigatellaridan foydalaniladi
  - Bu dvigatellarda silindr deb ataluvchi ishchi organ mavjud
  - Silindrda porshen ilgariylanma qaytma xarakat qiladi
  - Silindrda yonuvchi aralashma yonishi natijasida issiqlik energiyasi hosil boʻladi va u mexanik energiyaga aylantiriladi
-

Avtotraktor dvigatellarining klassifikatsiyasi

- **Porshenli IYOD quyidagi belgilariga qarab klassifikatsiyalanadi**
  - **Yonuvchi aralashmani alangalatish usuliga qarab**
  - **elektr uchqunidan alanganadigan dvigatellar (karbyuratorli dvigatellar)**
  - **siqilishdan alanganadigan dvigatellar (dizellar)**
  - **Yonuvchi aralashma hosil qilish usuliga qarab**
  - **aralashma silindr tashqarisida hosil qilinadigan dvigatellar**
  - **aralashma silindr ichkarisida hosil qilinadigan dvigatellar**

Avtotraktor dvigatellari bo'yicha asosiy tushuncha va ta'riflar

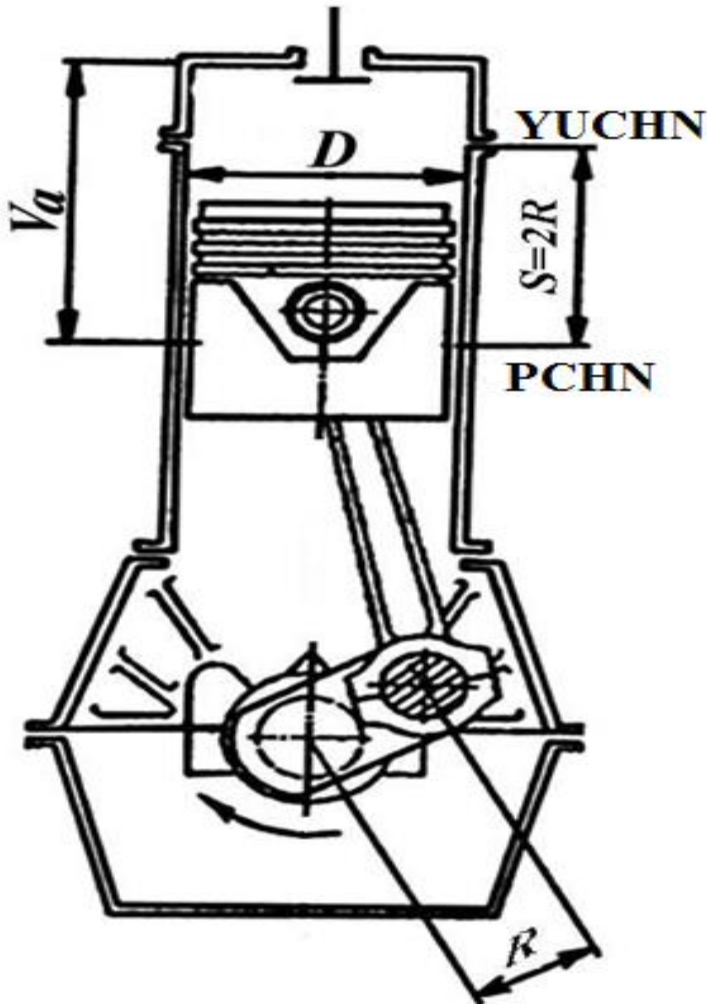

- Yuqori chetki nuqta (YUCHN)
  - Silindrda porshenni tirsakli val o'qidan eng uzoq turgan holati
- Pastki chetki nuqta (PCHN)
  - Silindrda porshenni tirsakli val o'qiga eng yaqin turgan holati
- Porshen yo'li
  - Chetki nuqtalar orasidagi masofa

$$S = 2 R , \text{ mm}$$

Avtotraktor dvigatellari bo'yicha asosiy tushuncha va ta'riflar

□ Silindrni ishchi hajmi

- chetki nuqtalar orasidagi hajm

$$V_h = (\pi D^2 / 4) S, \text{ dm}^3$$

- D —silindr diametri, dm; S —porshen yo'li, dm

□ Yonish kamerasi hajmi

- porshen yuqori chetki nuqta holatida turganda uni yuqorisidagi hajm

Avtotraktor dvigatellari bo'yicha asosiy tushuncha va ta'riflar

■ Siqish darajasi

- Silindr to'la hajmini yonish kamerasi hajmiga nisbati yordamida dvigatelning aniqlanadi

$$\varepsilon = V_a / V_c$$

■ Dvigatel ish sikli

- Silindrda davriy ravishda takrorlanib turadigan jarayonlar (kiritish-siqish-yonish-kengayish-chiqarish) yig'indisi

■ Takt

- Porshen yo'lida bajarilgan ish

Avtotraktor dvigatellari bo'yicha asosiy tushuncha va ta'riflar

---

- **Dvigatelda ish sikli tirsakli valning 2 marta aylanishi bilan porshenning 4 yo'lida sodir bo'lsa bunday dvigatellar 4 taktli dvigatel deyiladi**
  - **Dvigatelda ish sikli tirsakli valning 1 marta aylanishi bilan porshenning 2 yo'lida sodir bo'lsa bunday dvigatellar 2 taktli dvigatel deyiladi**
-

“TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ
XO‘JALIGINI MEXANIZATSIYALASH
MUHANDISLARI INSTITUTI” MILLIY TADQIQOT
UNIVERSITETI

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT

Abduroxmonov
Shavkatjon Xasanovich

PhD. Traktorlar va avtomobillar
kafedrasi dosent v.b.

+ 99890 963 36 18

abduroxmonov.shavkatjon@bk.ru

+99890 963 36 18